

OLAYLAR VE GÖRÜŞLER

Başkanlık mı, Sultanlık mı, Diktatörlük mü?..

Dr. Alev COŞKUN

AKP, başkanlık sistemini öneren anayasa değişikliği tasarısını, TBMM Partilerarası Uzlaşma Komisyonu'na sundu.

Tasarının Uzlaşma Komisyonu'nda çelişki yarattığı anlaşılıyor, ancak tasarı basında gerekli ölçüde tartışılmadı...

Bu tasarı kabul edilmesi olanaklı, demokrasi karşıtı, 21. asrın hukuk devleti düşüncesine zıt görüşler içermektedir. Ancak tasarı aslında, AKP'nin demokrasi anlayışını ve zihniyetini de apaçık ortaya koymaktadır.

Bu sistemin temelleri şöyle özetlenebilir:

- Başkan tek dereceli seçilecek.
- Başkan Meclis'e karşı sorumlu olmayacak.
- Meclis'in başkana soru, gensoru gibi yöntemlerle soru sorması ve güvenoylaması söz konusu olamayacak.

● Başkan kabinesini parlamento dışından seçecek, bakanların dokunulmazlığı olacak.

● Üst düzey devlet görevlileri Meclis'in onayı aranmaksızın başkan tarafından atanacak.

● Başkan, istediği zaman "**Kanun Gücünde Kararname**" çıkarabilecek, bu kararname Meclis'in denetimine bağlı olmayacak.

● Başkan gerek duyduğunda parlamentoyu feshedecek.

Tasarıyı hazırladığı anlaşılın **Burhan Kuzu**'ya göre böylece başkanın gece gündüz ağlayıp parlamentoya yalvarmasına son verilecekmiş. Ancak şurasını belirtmeliyiz ki, bu tasarı onu hazırlayanların bilançosuna, tarih boyunca "**bir hukuk ucubesi**" olarak geçecektir.

Bu sistem ABD'de uygulanan klasik başkanlık sistemi değildir. Bu sistem

(toplayan) antidemokratik bir sistemdir.

Bu sistem bir ölçüde bugün Rusya'da uygulanıyor ve buna "**Putinizm**" adı veriliyor.

Bu sistemde başkana verilen "**TBMM'yi feshetme**" yetkisi, ABD'de yoktur. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde böyle bir yetkiden söz etmek, insanları sadece güldürür.

Atatürk'e bile verilmedi

1924 Anayasa tasarısı Meclis'te görüşülürken, tasarıda Cumhurbaşkanı **Atatürk**'e gerektiğinde hükümetin görüşünü aldıktan sonra Meclis'i feshederek, seçimleri yenileme yetkisi verilmek isteniyordu. Bu husus anayasa tasarısının 25. maddesinde yer almıştı. Bu teklife özellikle iki genç milletvekili **Mahmut Esat Bozkurt** ve **Şükrü Saracoğlu** kürsüden açıkça karşı çıktılar.

Mahmut Esat Bozkurt bu maddenin "**Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir**" ilkesine aykırı olduğunu sert biçimde belirtmişti.

Saracoğlu da Meclis kürsüsünde: "... **Bugün Millet Meclisi'nin kişiliğinde toplanmış olan haklarından hiçbir şey geriye döndürülemez... Seçimlerin yenilenmesi kelimesi altında saklanan fesih hakkını milletten başka herhangi bir başa veya birkaç başa vermek, bir irticadır efendiler**" diyordu.

Burada açıkça yeni Cumhurbaşkanı seçilmiş olan Atatürk'e verilmek istenen "**Meclis'i fesih**" yetkisine bir direniş söz konusuydu.

Meclis'i fesih yetkisini öngören anayasa taslağındaki 25. madde için 23 Mart 1924'te Meclis'te 130 milletvekilinin katılımı ile yapılan oylamada 127 ret ve bir çekimser oyla bu madde reddedildi.

"**Türk tipi başkanlık sistemi**"dir. Açıkçası padişahlığı da aşan "**Türk tipi sultanlık**" önerisidir.

Bu sistem kısaca ABD başkanlık sisteminden aşağıdaki noktalarda ayrılmaktadır.

1- ABD Başkanı'nın genel nitelikli kararname çıkarma yetkisi yoktur. Zaten kanun gücünde kararname çıkarma yetkisi başkanlık sisteminin temeline aykırıdır. Başkanlık sistemi kesin güçler ayrılığı ilkesine dayanır. Başkana Meclis'i dolanarak (by-pass ederek) kararname çıkarma yetkisi vermek güçler ayrılığı ilkesinin temelden "**tahrip**" edilmesi demektir.

Böylesi yasama yetkisine sahip olan başkanlık sistemleri ancak Latin Amerika'da görülüyor. Prof. **Özbudun**'un belirttiği gibi böylesi yetkiler başkanlık sisteminin dejenerasyonu olduğu için bunlara "**decretizmo**" (kararname ile yönetim) adı veriliyor.

3- ABD başkanlık sisteminin en önemli noktası "**fren-denge**" mekanizmasıdır. Yasama organı her vesile ile başkanı denetler, yüksek düzey atamalarında, bütçede, bütçe harcamalarında denetleme yetkisi vardır.

4- ABD'de yüksek dereceli federal yöneticileri, büyükelçileri, yüksek mahkeme üyelerini başkan atar. Ancak Senato'nun onayı gereklidir. ABD Başkanı bu yetkiyi tek başına kullanamaz, ama AKP'nin önerisi bu çok önemli kuralı da ortadan kaldırmaktadır.

5- ABD başkanlık sisteminde başkanın meclisi feshetme gibi "**hukuk üstü**" bir yetkisi yoktur.

Türk tipi başkanlık sistemi diye, anayasa hukukuna bir sistem (!) bağışlayan AKP, hövlece başkana bir de Meclis'i feshetme

6- ABD başkanlık sisteminin temel düğüm noktası, yasama meclisine seçilecek üyelerin aday saptanması sürecidir. Adayları parti lideri saptamaz, adaylar kendileriyle ilgili her ayrıntının aylarca enine-boyuna tartışıldığı önseçimle belirlenir.

Adayların, parti başkanı ya da partinin yetkili kurulları tarafından saptanması gibi bir düşünce ileri sürülemez. Sistemin temel noktası önseçimle ve halka dayanarak seçilen milletvekili ve senatörlerdir. Seçimlerden dar bölge seçim sistemi uygulanır. Seçimler böyle bağımsız olduğu ve yasama meclisi böyle oluştuğu için yasama ile yürütme arasında tam ve kesin bir güçler ayrımı ilkesi uygulama olanağına kavuşmaktadır.

Kuşkusuz, ABD sisteminin en güçlü noktası tam anlamıyla koruma ve garanti altına alınmış olan "**düşünce söz ve yazı özgürlüğüdür**".

Getirilen bu sistemle ve başkana verilen olağanüstü yetkilerle, zaten zedelenmiş olan "**düşünce, söz ve yazı**" özgürlüğüne fatiha okumamız gerekecektir.

Başkanlık sistemi uygulamaları Latin Amerika'da devamlı diktatörlüğe dönüştü. Çünkü Latin Amerika'da, başkanlık sistemleri "**dejenere**" edildi. Otoriteleşme eğilimi olan yerlerde, başkanlık sistemi çok uygun bir kılıf görevini görüyor. Aynen AKP'nin yeni tasarısında olduğu gibi...

Herkesin anlaması gereken bir gerçeği yineleyelim...

Başkanlık sistemi yalnız ABD'de demokratik ilkelerle yürütülebilir. Ancak bu sistem Latin Amerika, Afrika, Asya ve Filipinler'de diktatörlük rejimlerine dönüştü. AKP'nin bu tasarısı açık ve net bir biçimde bir sistem değişikliği değil, Türkiye'de "**rejim değişikliği**" tasarısıdır.

Zaten demokratik altyapısı tartışmalı, zaten Meclis'in varlığı parti başkanının